

הנה אויביך, בעל,
הנה אויביך תמחץ,
הנה תצמית שונאים.
ובסוף אותה האפיודה, כשנופל שרוא של ים לפני בעל ומת, בשעת מותו מכיר
הוא במלכותו של בעל, ואומר:
מתי, ובעה ימלוך⁽³⁶⁾.
וכן בסוף העלילה, בשעת נצחונו של בעל, נכנס מות לפניו, ומקבל על עצמו
את כל מלכותו, בדברים אלו:
בעל יוקם על כסא מלכותו,
על מIRON ממלכותו.
משמעותה של הלחמה בין שני היריבים ברווח עכשווי לפניהם. מלחמה זו בין
בעל אלהי החיים ובין מות אלהי המות. המתחרים לשם המלווה על האלים
ובעל האנשים ועל כל העולם כולם, מציגת לפנינו את התתగדות האידית שבין
כוחות החיים והקיום ובין כוחות המוות והכליזון: אלה ואללה משתדים להשתלט על
העולם. אבל סוף סוף נוחחים כוחות החיים את הנצחון, ואם גם מתחם קשיים רבים
ונוראים. השקפת עולם אופטימיסטית. החיים הם המושלים והומלכים בעולם, וכך על פי
שם נתקדים בכל מיני ניגודים ומעוזרים, ולבסוף מוכרים להכנע לפני שעה, לבסוף
מגיעים הם לפני נצחון, ומשחתה קימת לעולמים⁽³⁸⁾.
זהו, אם אינני טועה, הרעיון העיקרי של עליות בעל ומות שותגתה באוגרית.

(35) AB III, שם, 8-9. (36) שם, שם, 32. (37) I, ע' ו', שם, 33-35.
(38) עיי' עוד על זה, ועל יחס בניית היכלו של בעל לרעיהו העיקרי של המלחמה, מה שבתבי
ב-Orientalia, שם, ע' 269-271.

מطبع עברית מן המאה החמישית לפסחן

מאה א. רייפנברג

המطبع המתוארת בזה נקנתה לפני חמישה שנים בקירוב. ולפי המסופר נמצאה
בסביבת חברון; וו צורתה:
AR 16 מ'ם; ג'ר 3.88
מ'פניהם:

מאתו:
ראש אשה ופניה לפניין, לצוארה ענק
(עתורת-אפרודיטי?). השער יורד ונופל
על ערפה. העין מלאה. באזנה נס המיציג
גם את אותן עין. הכתובה בשטח הפניו
לטמה מימין: בקע. הכל בשטח שקו.
סימני שופן.

ראש איש, מגודל זקן ועוטר סרט, ופניו
לשםאל. העין מלאה. חלק מן השער
יורד בזרות קווי נקודות ומתקשר בקשר
מאחור. זר של נקודות.

סגןון המطبع. לطبع אופי ארcki. שתי זוויות העין מתוארות כבמראה
מלפנים, ובפרטם הטבועים משני צדי המطبع ניכר החירות המטוגנן, הנעדן
בדרכן כל'ן מן המطبعות המאוחרות בנות מחציתה הראשונה של המאה החמישית

לפסה¹ן. לשני הריאשים זו ונקודות בחלקם העלויין, ולראש האשה כסמל הזה גם בתחוםית העורף, ואפשר שאין זה אלא ענק. זו נקודות כוה אינו נמצא במטבעות יווניים מימי המעבר מן המאה ה-א' אל ה-ד' לפסה²ן). שער עשיי קשר בעורף הוא קו אפיני לתאריך מסוים, כגון במטבעות אתונאיות מסוף המאה ה-ו' ותחילת המאה ה-ה' לפסה³ן).

בפרצוף הטבוע מצד הפנים של המטבע נראה דמיון לראשים מגודלי הוקן של המאה ה-ה' שבמטבעות עוזה⁴, וביתר דיוק לצורה הטבועה במטבע "פלשתי". ערבית", שנמצאה בארץ ונתרסמה ע"יידי ל' מרברט⁵; הוא מיחסה למאה החמשית. ראשים מגודלי ז肯 כאלה מוצאים אנו במטבעותיהם של מושלי ל'יקיה במאה ה-ח'⁶, ודומה שיש בראש זה קרבתימה מבחינה סגנונית גם לכמה צירויו של ראש בתבלייט הסלע בפרקא (פְּרָקָא פְּלַשְׁטִילִיס⁷). גם בראש האשה ניכרים קווים משוחפים מרובים עם טביעות אפרודיטי שבמטבעות הליקיות הניל⁸ ובמטבעות מקנידוס⁹. מלבד אלה מן הרואין להשווות אל ראש האשה במטבע הנידונה גם ראש אשא שבאתת ממטבעות עוזה מן המאה ה-ו¹⁰. גם בפסילי' עשתורת מארץ-ישראל, המגיינים עד המאה הששית, ניכרים סימני קרבנה יזרעה, אֲ-עַלְ-פִּי שמלאותם בסה הרבה יותר.

אליו נאמרו הדברים במטבעות יווניים טהורות, היו הסיינמים הלו מסתיקים כדי לקובע את תאריכן בפרק זמן מוקדם של המאה החמשית לפסה¹¹. אבל המטבע הנידונה מוצאה מפני מרוחקת ממרכז התרבות היוונית, ולכן מסתבר מאוד שזמנה מאוחר יותר; וזה אומר: אמצע המאה ה-ה' לפסה¹²ן בקרוב. הכתובות ברורה באותיותה: בקע, ושם זה ידוע היטב כציוון למחצית השקל במקרא (בראשית כ"ד, כ"ב; שמוט ל"ח, כ"ו). גם בכמה אבני-משקלה, שנמצאו ביהודה, חרוטה התיבה בקע; ואבנים אלה משקלן 6.1 גרם בקירוב¹³, חוקק הרושמה לא מצא די מקום לאות האחורונה, וחקק אותה באמצע הראש, תופעה הידועה גם במטבעות אחרים של התקופה הפרסית¹⁴. הכתב הוא עברית טהורה; צורות האותיות שונות במקצת מזו של חותמות, משקלות וכדומה מן המאות ה-ח' — ה-ו'. הבית מועגלת יותר, וקו זה אפיני למטבעות הפיניקיות¹⁵. אם כי כמה צורות

1) K. Regling, *Dic antike Münze als Kunstwerk*, Berlin, 1924, S. 96.

2) K. Regling, *op. cit.*, S. 36 und Tafel IV & VII.

3) G. F. Hill, *Catalogue of Greek Coins in the B. M., Palestine*, pp. XIX, Nos. 14, etc.

4) QDAP, II, 1932, pp. 1 foll. (No. 50).

5) F. Imhoof-Blumer, *Portraitköpfe*, Leipzig, 1885, Taf. III, No. 9.

6) A. V. Pope, *A Survey of Persian Art*, 1938, Vol IV, pls. 91—93.

7) E. Babelon, *Traité II*, 2 & pl. XCIX.

8) B. V. Head, *Catalogue of Greek Coins in the B. M., Caria*, pl. XIV, and Regling, *op. cit.*, No. 169.

9) G. F. Hill, *op. cit.*, pl. XIX, No. 13.

10) D. Diringer, *Le Iscrizioni Antico-Ebraiche Palestinesi*, Firenze, 1934 pp. 277 sqq. וכן אבני-משקלה הנמצאת ברשותו של מחבר המאמר.

11) מ. נרקיס, מטבעות ארץ-ישראל, ספר שני, ירושלים, תרצ"ט, ע' 87—88 מס' 1—11.

12) B. V. Head, *Historia numorum*, Oxford, 1911, tab. IV, 7.

קו"ף דומותמצויה בכתבות קדומות, הרי האות החורויה כאן דומה מאוד לכתב של השקליים העבריים המאוחרים העשוי בתבנית הכתב העברי הארץ-ישראלי⁽¹³⁾, ואפשר שאות זו מייצגת מעבר מן הכתב העברי העתיק אל כתב השקליים האמוראים. אופי הכתב מתאים איפוא במל' לקביעה הכרונולוגית שהוסקה על יסוד הקווים הסוגוניים. היחידה הכספית משקל המטבע 3.88 גר'—כדוגמת המטבעות הפולשתיים ערביות 3.6–4.0 גר')—והוא מכון לטנדרה הדריכמה האתית (4.36 מילימטרים). אין כל תמה בהנחת הסטנדרט האשטי בארץ ישראל. אין צורך להעתכט כאן על השפעתן התרבותית הניכרת של ארץ-ישראל על ארץ-ישראל, ורך כדוגמה זו יכול אימפרוט לכיהרս היווניים שכבר ח' במאות הי' והי' לפנה"ן⁽¹⁴⁾. במאה החמישית נהפכו מטבעות הכסף האתונאיות כמעס למטבעות-מטחר ביני-לאומיות: יוונים וללא-יוונים ביכרו אותן על פני כל המטבעות האחרות⁽¹⁵⁾. לא ייפלא איפוא כי חיקו את המטבעות האשטיות, או כי גם נטבעו מטבעות אחרות באוטו הסטנדרט במדינות שונות במזרח, כגון המטבעות הפלשתיים-ערביות מן המאה החמישית, שאנן לאו דווקא אחת מרבות. המטבע שננו היא דוגמה נוספת, כי בתחום הסטנדרט האשטי שימושה מתחילה לירקרכמה, או האסתירא (סטטר), כיחידה כספית⁽¹⁶⁾. אחריו תיקוני היפיאס (511–511 לפנה"ן) היה משקלו של סטטר 8.73 גר' (מלחינים). אגב כדי להזכיר כי השבעים מתרגמים כל שקל שבמרקא בדידרכמה. כאן איפוא לפנינו חצי דידרכמה (סטטר קל'), או ממחצית המשקל במשקל אשטי.

המטבע. ראיינו שהמטבע נתבעה באמצעות המאה ה' בקירות. לא מקום הימצא בלבד, אלא בעיקר כתובתה העברית מעידה על מוצאה הארץ-ישראלית. כמובן, אפשר לנטענה על-ידי אחד המושלים המקומיים הלא-יהודים. בדומה למטבעות עזזה. אבל מסיבת הכתובת העברית אפשרות זו רחוקה, כי תושבי הערים הפלשיות דברו, כפי הנראה, בלשון השונה מלשונה העברית של יהודיה ביוםיהם (רי' נחמי י"ג, כ"ד). וגם זאת ראוי לציין, כי בקע משמש במיוחד כמנוח ליחידת החותה של תרומת הקודש (שם. פ"ח, כ"ו): בקע לוגגת מחצית המשקל בשקל הקודש. הסברה, שבקע היה מלה יהודית בלבד, מוצאת חיזוק נוספת בעובדה, שכל אבני-המשקל המסתוננות בכתובת זו נמצאו בעיירה יהודיה⁽¹⁷⁾.

13) Hill, op. cit., pl. XXX; Reifenberg, *Ancient Jewish Coins*, Jerusalem, 1940, pl. X.

14) J. H. Illiffe, QDAP II, 1932, p. 15.

15) B. V. Head, p. 373 (15) ובחרבה מקרים אחרים מטבעות של הסטנדרט האשטי — בנות המאה הרביעית. (Lambert, op. cit.)

16) Pauly-Wissowa, *Realencyklopädie* s. v. *Stater*, p. 2176.

17) Döringer, op. cit., pp. 277 sqq.

18) E. L. Sukenik, *JPOS* XIV, 1934, pp. 178 foll.; XV, 1935, pp. 341 foll.; A. Reifenberg, op. cit., pp. 1 foll.

בני אדם. ומה מօור התיאור המצוין במדרשו⁽²⁰⁾ בדבר מטבח-מסחר של מרדיי שעלה עברה האחד היתה חוקקה צורת מרדיי ועל השני צורת אסתה. ההנחה שהמטבע שלו יוצאה מטיבעה יהודית מעלה על דעתנו איש יהוד אחד שהיה רשי לטבח מטבחות ביום החם, לא הוא נחמייה. שנשלח בשנת 445 נזכיר לארץ יהודה. אכן אפשר הדבר שהיה מושלים יהודים אחרי זרובבל (נחם') ח' ט"ז); אבל נראה שהפרטים ביטלו את המשרה הזאת במאה החמישית, שכן לא היה נציג בארץ עוזרא ירושלים בשנת 458. מצד אחר, כאשר הילך נחמייה לא נתמנה אחר במקומו⁽²¹⁾. בידו נתנו סמכויות מלאות של נציג; והוא ראייה שהותר לו אף לבנות את חומות ירושלים. אף-על-פי שהיא כפוף לפחת עברנה, קרוב לוודאי שהיתה בידי הרשות לטבח מטבחות. מקובלות מצוות גם במקומות אחרים בתחום המדינה הפרטית, מקום שם ניתן השלטון הפנימיידי מושלים מקומיות תחת מרותו העולינה של האחדרפן הפרטיזי כגון בקיקיה, בקיקיה וועוד. במקומות אלה⁽²²⁾ היו רשאים לטבח מטבחות לא האחדרפן הפרטיזי בלבד אלא גם המושלים המקומיים או השלטונות הערוגנים. עוד דוגמה אחת הן מטבחות עזה הנוכרות לעיל⁽²³⁾. ההשערה שהמטבע הנגידונה כאן נטבחה ברשות נחמייה מתחוקת אם ניתן דעתנו עיל-כך, שנחמייה העמיד את התמורה למقدس על שליש השק' תחת מחצית השקל, שהיתה נהוגה לפניכם (נחם' י', ל"ב). ראיינו כי אבני-המשקל בנות המאות הח'—הר'—ארש משקלן 6.1 גרא' וכותבתן בקע, היו מיסודות על השק' בן 12 גרא'. אבל האסתירה הקלה (מחצית הדידרכמה). בקע חדש כוה היא המטבע שלו.

המטבע המתוארת כאן לא זו בלבד שהיא המטבע העברי העתיק ביוותה, לא שיש בה כפי הנראה כדי להגיה מעט אור חדש על פרק מעורפל בתולדות היישוב היהודי בארץ בימי הבית השני.

(20) מדרש אסתר רבבה קב"ט ע"ד.

21) H. Zucke, *Studien zur jüd. Selbstverwaltung im Altertum*, Berlin, 1936, Ss. 19 foll.

22) Head, *op. cit.*, pp. 688; 715.

23) Hill, *op. cit.*, pp. IXXXIII foll.

24) O. R. Sellers, *The Citadel of Beth Zur*, Philadelphia, 1933, p. 60.